

annak hangsúlyozása, hogy ők is képesek ugyanarra, mint a fiúk, nem elegendő, hiszen erről már eleve meg vannak győződve. Az önbizalom, érdeklődés, stb. terén mégis alacsonyabb indexeket produkálnak. Ravaszabb, indirekt beavatkozásra is szükség van tehát, így pl. számukra vonzóbb számítógépes tevékenységek, szoftverek, környezet biztosítására is.

MÁRTONFI GYÖRGY

Palackposta

avagy gyerekek az Európa-kompon

Nagyrabecsült tudós kollégánóm, Kádárné Fülöp Judit bizonyára megbocsájtja majd nekem, hogy könyvének elolvasása után magam is – bár meglehetősen szakszerűtlen módon – nemzetközi összehasonlításba kezdtem. Kádárné könyve (Hogyan írnak a tízenévesek?) egyébként mintaszerű példája az alapos nekikészüléssel és odafigyeléssel, korrekt apparátussal, nemzetközi összefüggésekkel is számoló – nyilván nem olcsó – hatékonyságvizsgálatnak. Betekintést kaphatunk a híres IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) nem kevésbé híres hazai műhelyébe. Az olvasó élményszerűen megtapasztalja azt is, hogy milyen alaposság és óvatosság (önfegyelem) kívánatik ahhoz, hogy a tanulók iskolai teljesítményeit, adott esetben fogalmazásait az osztályzatok 5 kalickája szerint értékeljük. A táblázatok, grafikonok, adatok részleteit magyar szakos kollégáim nyilván alaposan átbogarásszák műhelytitkok után kutatva.

A jegyzetíró számára most az a fontos – amellet, hogy a nemzetközi összehasonlításban végül is a magyar diákok fogalmazásai nem vallottak szégyent –, hogy a magyar diák az érvelés műfajában gyengébb, míg az angol diákok fogalmaznak a legimpozánsabbban élményeikről. A holland diákok – e három náció adatai szerepelnek az elemzésben – valamivel gyengébbek a fogalmazás terén. Jegyezzük meg: a kimentés típusú feladat megoldásában a legjobbak a magyar diákok voltak! Akik közt egyébként, mint rendesen, vannak készségesen, színesen, bőbeszédűen, tömören, árnyaltan fogalmazók, s vannak nehézkösen, görcsösen, kellenlenül írók is. Ilyen is, olyan is – a gondos elemzés megpróbálkozik a földrajzi, iskolázási stb. térképen is megkeresni a színvonalkülönbségek elrendeződését. A bőséges illusztrációs anyag olvasmányának sem utolsó! Engem ezúttal azért érdekelt a kimentés téma a megadott sok között, mert számomra – túl a fogalmazáson – a magyar diák-tanár, diák-iskola viszonyról is árulkodik valamelyest. Vajon európai módon rendezik-e (rendezték-e 1983-ban – a vizsgálat időszakában) a magyar diákok a kimentés ügyét? Az instrukció így hangzott:

Képzeld el a következő helyzetet!

Az igazgatóhelyettes megkért, hogy menj be hozzá délután két órakor. Egy órával korábban azonban kiderült, hogy a sportverseny, melyen iskoládát képviseled, nem négy órakor kezdődik, hanem két órakor. Bekopogsz az irodába, de nincs benn senki. Írj egy rövid levelet az igazgatóhelyettesnek, hogy ne várjon rád hiába!

A 80-as évek Steinmannja így fogalmazott:

Kedves Zsuzsa néni!

Meg tetszett kérni, hogy menjek be segíteni délután két órára. Én az iskolában ezt az időpontot még jó-nak találtam, mivel úgy tudtam, hogy négy óraker kezdődik csak a sportverseny.

Iskola után azonban a tornatanár úr hivatott, és azt mondta, hogy a versenyt két órával előbbre hozták.

Én akkor azonnal elkezdtem keresni a Zsuzsa nénit, de sehol sem találtam. Ezért írom ezt a levelet.

Nagyon szeretnék elnézést kérni, hogy nem tudok bejönni segíteni. A futóversenyre mindenképpen el kell mennem, mert már több mint egy hónapja készülök rá, és az iskolát egyedül én fogom képviselni a kerületi versenyen. Ha ezt a munkát el lehet halasztani, késő délután, vagy holnap szívesen elvégzem.

Még egyszer elnézést kérek Zsuzsa nénitől, hogy nem tudom teljesíteni, amit délelőtt elvállaltam.

Tisztelettel: B. Melinda

1983.V.6.

Meg is kapta az ötöst. Számomra roppant tanulságos, a gyerekek kivétel nélkül el-nézést kérnek a levélben. Fel sem vetődik, hogy a helyzetben a sportverseny szervezői idézték elő a randevú kudarcát, s hogy a gyerek éppenséggel az iskola érdekében vállal-lja a távolmaradást.

A rangsor végén helyezkednek el azok az írások, melyek nyersnek, gorombának, a "kellő" tiszteletet nem érzékeltetőnek minősülnek.

Íme egy példa:

Tisztelt igazgatóhelyettesnő!

Ne haragudjon, hogy nem bírok itt lenni 2 óraker, mert a megbeszélrt idő előtt 1 órával derült ki, hogy én is képviselem az iskolát a sportversenyen. Ami nem négyóraker kezdődik hanem két órával előbb 2 óraker, amikor bekellet volna jönnöm az irodába. Ha nagyon sürgős amit megakart velem beszélni ak-kor jöjjön el a sportversenyre ahol én is ott leszek, de csak akkor jöjjön ha még az ideje is engedi. Remé-lem, hogy tudja hol van a verseny de ha nem tudja akkor kérdeze meg az egyik tanárt.

Még egyszer, ott vagyok a sportpályán!

Európai viszonyok? Európai konfliktusmegoldás? Az összehasonlítás alapja legyen most az olasz, nápolyi Marcello D'Orta elemista tanítványainak néhány írása. (Ma-gyaróssi Gizella feltételezhetően hiteles, bizonyos irodalmiasítástól azért bizonyára nem mentes magyartításában jelent meg könyv alakban nálunk.) A délolasz bambinók e gyűjtemény szerint roppant bőbeszédűek. Készséggel, érzékletesen s eredeti módon cse-vegnek, bár a fogalmazástanításnak nyoma alig látszik írásaikon. Bizony szellemi ro-konai ók az utóbb idézett honfitársunknak. Írásaikban ott az olasz Dél megannyi prob-lémája, a híres detektívfilmek miliője gyerekszemmel nézve!

Amikor jön a tél, az eső Afrikában hasznos, mert ott mindig augusztus van, de Arzanóban nem hasznos: káros!

Most elmagyarázom, miért káros.

Amikor Arzanóban esik, egész Arzano vízben úszik. Az utcák folyóvá, tengerré, vizesessé, szökőkuttá változnak, és lehetetlenség valahová eljutni.

Ha egy kocsi behajt Arzanóba ahogy esik, megfeneklik.

A csatornák egész feljönnek és bugyborikulnak, a patkányok meg futóra! menekülnek.

Minálunk odahaza ha Arzanóban esik, még jobban esik. Mibőlőlünk két Arzano is kitellene. Minden-hol becsurog, képtelenség tanulni: eláznak a könyvek. Ha vécére megyünk és Arzanóban esik, job ha nem megyünk vécére, ha Arzanóban esik! De tényleg, ha éppen rajt ülünk a vécen, job ha csak a kisdolgot vé-

gezzük el, így csak fél liter víz csurog a nyakunkba, de ha nagydologra maradunk (főleg apám, aki még az ujságot is beviszi) akkor tíz liter víz csurog a nyakunkba!

Amikor eláll az eső, dohos az egész ház. Dohos az egész család: büzőlgünk a víztől! Anyám egy vödörrel fölszedi a szobákból a vizet, apám a nedves falakat nézi, a nagyanyámat meg elküldik, hogy ne lábatlankodjon már itt, anyuka. Én olyankor elmegyek hazulról, mer mindenkire rájön az idegbaj, és a végén még rajtam csattanik az ostor.

Ezért néha nem tanulok, mert esik.

*

Casavartorében mindig balhé van. Még vasárnap is. Találkoznak és már gyilkolják is egymást. Ha valaki ott haldoklik a földön, mielőtt meghalna még belevág egy kést a fölről is abba, aki meggyilkolta!

Amikor Casavartorében el kel mennem hazulról, félek. Egyes utcák tők sötétek. Egyes utcák feketék. Casavartorében minden hülyeséért ölnek. Ha egy rendőrnek fütyülni kell valakire, mert átment a pirosban, úgy csinál mintha észre se venné. Ha észreveszi, kinyirják. Ez a rendőr a nagybátyám.

*

Én sajnálom a drogosokat, de félek tőlük. De egyszer volt nállam ötszáz líra a zsebembe, és odadoptam egy drogosnak, aki alutt a földön, aztán elfutottam. Én a drogosoknak néha szokok adni pénzt, de a cigányoknak nem. A cigányoktól még annál is jobban félek!

Még az iskola is megjelenik e képben. Szebetűnőben tájékozottak a gyerekek az iskola belső világáról. Íme a példa!

Minden évben másik tanterembe költözünk és minden évben mindig a mienké mind közül a legrondább. A tanító bácsi azt mondta, hogy ő az oka, mégse tehet semmit. Ő mindent elmond nekünk, nincsenek előttünk titkai, azt is elmondta, mért ő az oka.

Elmondta, hogy év elején, amikor elosztják az osztálytermeket, a tanáriban elszabadul a pokol. Mindenki a legszebb és legujabb termet akarja, főleg az öreg tanítónénik. Veszekednek, huzakodnak, egymás torkának esnek. Az én tanítóm úgy van vele, hogy ő nem áll le egy ilyen ordenáré gyülekezettel vitatkozni. Mikor látják, hogy ő nem veri az asztalt, hülyére is veszik (bocsánat a kifejezésért) és mindig a legőcskébb termet adják neki.

Elsőben még nagyon kicsi voltam, nem emlékszek mink nem volt; másodikban a fűtőtestek nem fűtöttek, majd meggebedtünk; harmadikban emlékszek folyton ideoda raktak bennünket, sehose lehetett nyugtunk; negyedikben penészles volt a szekrényünk és svábogarak másztak elő belőle; ötödikben, az idén kicsiknek való székeken ülünk.

A mi tantermünk mindig piszkos: nem söpörnek, nem mosnak föl, nem viszik ki a szemetet. A hivatalsegédek egytől egyik camorristák, büdös nekik a munka. Az igazgató lehordja őket, azok meg kiliggalják a kerekeit.

Jól teszi a tanítóm, hogy elakar menni északra. Elmegyek én is, csak nőjek fel, az északi sarkig meg se állok!

Menjünk el mi is "északabra"! Európakeresőben. Rózsaszínben (pinkben) és prézelt arany betűkkel adta ki a magyar kiadó Lisa Norby gyerekgregényét. Az "ötödikes sztárok" egy amerikai település új külvárosi iskolájába járnak. Az új lakónegyed gyerekeit a Csillag útról busz szállítja az iskolába. Ahol az osztály korábbi társas szerkezetét, csoportdinamikáját megzavarják a jövevények. (Nincs ennek szociológiai háttere, merőben szociálpszichológia.) Az anyukák és apukák itt nemcsak frissen fodrárszoltak, de szavaikon érződik, hogy a legfrissebb pszichológiai könyvet tették éppen félre, vagy most jöttek pszichológusuktól. A gyerekek is biztonsággal alkalmazzák énerősítő technikáikat. Persze, hogy megoldódik a konfliktus. Az újak kivívják helyüket a csoportban –

még meg is leckéztetik a gőgös régi vezetőt. A party után az osztály Ki-mit-tud-ján is sikert aratnak biztos fellépésükkel.

Vajon magyar gyerekolvasóink – az Európa-komp utasai – melyik könyvet vásárolják majd, melyiket kölcsönzik majd, melyiket fogják olvasni? Melyik minta lesz hiteles számukra? Melyiket követik?

De jó lenne megtudni, belelesve 1991 őszén új füzetük első lapjára írt "felmérő dolgozataikba"!

Irodalom

- (1) Kádárné Fülöp Judit: *Hogyan írnak a tizenévesek? – Az IEA fogalmazásvizsgálat Magyarországon. Közoktatási kutatások. Akadémiai Kiadó, Bp. 1990. 197. p.*
- (2) Marcello D'Orta: *Én, reméljük, megúszom. – Nápolyi elemisták dolgozatai Marcello D'Orta tanító gondozásában. Európa Könyvkiadó, Bp. 1991. 206. p.*
- (3) Lisa Norby: *Holly, a bálvány. Ötödikes sztárok. Garabonciás Könyvkiadó, Bp. 1991. 91. p.*

TRENCSÉNYI LÁSZLÓ

A Gesamtschule iskolatípus és szerepe a német iskolarendszerben

A Gesamtschule az egykori NSZK iskolarendszerének szülőtte, pontosabban szólva azon pedagógiai és társadalmi erőké, amelyek nem tudtak és akartak megbékülni a német iskolarendszer erősen szelektív jellegével. Ez a rendszer – amelyet a szakirodalomban igen találó képpel három ágú iskolarendszernek neveznek – az egységes alapiskolára épül, amely négy évig tart, és három iskolatípusra, amely az 5. évfolyamtól kezdve eltérő képzési utakat biztosít a tanulók számára. A gimnázium – a nálunk is ismert ún. "királyi út" – a felső társadalmi rétegek iskolája volt a 60-as évek elején, az ún. Realschule a középrétegeké, míg az ún. Hauptschule szolgáltatta azt a minimális alapképzést, amely elég volt ahhoz, hogy valakiből munkás vagy falusi kétkezi dolgozó legyen.

Akik a Gesamtschulét megalkották, úgy vélték, hogy az ilyen korai szelekció lehetetlenné teszi, hogy a különböző társadalmi helyzetű gyerekek egyenlő eséllyel rendelkezzenek képességeik felfedezéséhez és kibontakoztatásához. Ezért olyan iskolát hoztak létre, amely a négyosztályos alapozó iskola után 16 éves korukig azonos képzési lehetőséget biztosít falain belül minden gyereknek. Az azonosság együtt járt és jár ebben az iskolatípusban a képességekhez igazodó belső differenciálással.

E rövid ismertetésből is kitetszik, mennyire fontos a magyar oktatásügy számára ennek az iskolatípusnak az ismerete. Évek óta foglalkozom a Gesamtschule kutatásával. Igen gazdag irodalma van, sok tudományos vizsgálat igyekezett bizonyítani előnyeit és felmérni fogyatékoságait. Különösen izgalmas figyelemmel kísérni ennek az iskolának a sorsát a politikai küzdelmek függvényében. Kutatásaim egyik iránya éppen ezeknek az összefüggéseknek a feltárása.